

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет (інститут) Психології та соціології
Кафедра загальної і соціальної психології та соціології

СИЛАБУС
загальної навчальної дисципліни

Психологія особистості

підготовки Бакалаврів
спеціальності 054 Соціологія
освітньо-професійної програми Соціологія

*Силабус навчальної дисципліни
для денної форми навчання*

Луцьк – 2020

Силабус навчальної дисципліни «Психологія особистості» підготовки бакалаврів, галузі знань 05 Соціально-поведінкові науки, спеціальності 054 Соціологія, за освітньою програмою Соціологія

Розробник: Лазорко Ольга Валеріївна, завідувач кафедри загальної і соціальної психології та соціології, доктор психологічних наук, доцент

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри Загальної і соціальної психології та соціології

Протокол № 1 від 15 вересня 2020 р.

Завідувач кафедри: Лазорко О.В.

I. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціально-поведінкові науки	Загальна підготовка
Кількість годин/кредитів <u>120/ 4</u>	054 Соціологія	Рік навчання <u>1</u>
		Семестр <u>1</u> -ий _____
		Лекції <u>20</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>16</u> год.
		Лабораторні <u>18</u> год.
		Самостійна робота <u>54</u> год.
		Консультації <u>12</u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Соціологія	Форма контролю: <u>екзамен</u>
	Бакалавр	
Мова навчання українська		

II. Інформація про викладача

ППП Лазорко Ольга Валеріївна

Науковий ступінь доктор психологічних наук

Вчене звання доцент

Посада завідувач кафедри загальної і соціальної психології та соціології, професор

Контактна інформація: мобільний телефон +380505229454; електронна адреса lazorko.olha@eenu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 111. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Розглядається поняття особистості у психології. Аналізуються основні компоненти теорії особистості, подаються загальні критерії оцінки теорії особистості.

Розглядаються теорії особистості в зарубіжній психології, такі як класичний психоаналіз та його трансформація, еґо-психологія, диспозиційний напрямок у теоріях особистості, біхевіоральні теорії особистості, гуманістична психологія, екзистенційна психологія.

Подаються основні положення вітчизняних теорій особистості.

Приділяється увага зовнішньому світу особистості (темперамент, характер, здібності, соціальні ролі, мотиваційна сфера, тощо) та внутрішньому світу особистості (конструкт особистості, цінності, спрямованість, духовність, емоційно-вольова сфера, я-концепція, самооцінка, тощо).

2. Пререквізити

Вивчення дисципліни читається в рамках загальної підготовки студентів-соціологів в першому семестрі та не передбачає вивчення попередніх курсів.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: ознайомити студентів з основними сучасними тенденціями у розвитку сучасних психологічних уявлень про особистість, ключовим змістом теоретичних зарубіжних та вітчизняних концепцій особистості, найбільш важливими експериментальними фактами, сформувані у студентів уявлення про психологію особистості як теоретичну та практичну галузь знань, спрямовану на дослідження закономірностей формування та розвитку людини в природі, суспільстві та на індивідуальному життєвому шляху.

Завдання курсу:

- Розкрити зміст теоретичних та емпіричних досліджень, а також психотехнічних практик, які було розроблено у психології особистості у різні історичні періоди;
- Дати загальне уявлення про закономірності формування особистості у біогенезі, соціогенезі та персоногенезі;
- Розглянути проблематику внутрішньої сутності, ціннісно-сміслових конотацій, мотивації, характеру та спрямованості;
- Сформувані уявлення про психологічне здоров'я, нормальний та аномальний розвиток особистості;
- Оволодіти методами психологічної діагностики індивідуально-особистісних якостей та властивостей;
- Висвітлити можливості застосування набутих знань у наданні психологічної допомоги особистості.

У результаті вивчення курсу студент повинен *знати:*

- теоретико-методологічні засади та методи психології особистості;
- зарубіжні та вітчизняні теорії особистості та їх зміст (психоаналіз, біхевіоризм, когнітивна психологія, гуманістична психологія тощо);
- психологічну структуру особистості з точки зору різних наукових концепцій і теорій, індивідуальні та соціально-психологічні закономірності проявів особистості у поведінці й діяльності;
- психологічні чинники, які зумовлюють особливості поведінки та діяльності особистості та критерії їх оцінки.

У результаті засвоєння дисципліни студенти оволодівають *уміннями та навичками*:

- систематизації та аналізу набутих знань з метою кращого розуміння особистості;
- застосування отриманих знань для діагностики норми та відхилень у розвитку особистості;
- професійно-психологічної спостережливості, складання психологічного портрету;
- психологічної діагностики, аналізу та самоаналізу особистості у поведінці й діяльності;
- компетентної побудови корекційно-розвивальної роботи та надання психологічної допомоги клієнту.

4. Результати навчання (Компетентності)

Загальні компетентності:

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії,
- ЗК9 Здатність працювати в команді.

Спеціальні компетентності:

- СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології
- СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел
- СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій

СК12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

5. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лабор.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1.							
Вступ до психології особистості. Класичні та сучасні теорії особистості.							
Тема 1. Особистість у системі сучасного наукового знання. Методи дослідження психології. 1. Предмет та завдання дисципліни «Психологія особистості». Місце дисципліни в системі психологічних знань 2. Категоріальний апарат психології особистості 3. Розвиток та еволюція особистості: біологічні та соціальні фактори 4. Специфіка дослідження та оцінки у психології особистості: основні методи	12	2			9	1	
Тема 2. Психодинамічний напрямок в теоріях особистості. Трансформації психоаналітичної теорії особистості. 1. Психоаналітична теорія Фрейда. 2. Загальні положення індивідуальної теорії особистості А. Адлера 3. Аналітична психологія К. Юнга 4. Егопсихологія та пов'язані з нею напрямки в теорії особистості: Карен Хорні,	12	2	2	2	5	1	ДС/5

Еріх Фромм, Ерік Еріксон							
Тема 3. Біхевіоральні теорії особистості. Соціально-когнітивний напрямок в теоріях особистості. 1. Класична теорія зумовленості І.Павлова та її подальший розвиток. 2. Біхевіоризм Дж.Уотсона та Скінера. Біхевіоральна стратегія вивчення особистості. 3. Стимул-реактивна теорія особистості: Дж. Доллард та Н. Міллер. 4. Соціально-когнітивна теорія особистості А. Бандури. Теорія соціального наочіння Дж. Роттера.	12	2	2	2	5	1	ДС/5
Тема 4. Когнітивний напрямок в теорії особистості. 1. Основи когнітивної теорії. Основні поняття та принципи. 2. Когнітивна теорія особистості Дж.Келлі 3. Теорія когнітивного диссонанса: Л.Фестингер. 4. Когнітивно-афективна теорія особистості: У.Мішел.	12	2	2	2	5	1	ДС/5
Тема 5. Гуманістичні теорії особистості. Феноменологічний напрямок в теорії особистості. Екзистенційні теорії особистості. 1. Гуманістичний напрямок в теорії особистості: А.Маслоу. 2. К.Роджерс: феноменологічна теорія особистості. 3. Особистість в логотерапії В. Франкл. 4. Екзистенційні теорії особистості.	12	2	2	2	5	1	ДС/5

Тема 6. Особистість у теоріях вітчизняних вчених. 1.Л.С.Виготський: культурно-історична теорія розвитку. 2.Концепція «людинознавства» Б. Г. Ананьєва та філософсько-психологічна концепція С.Л.Рубінштейна 3.Особистість у теорії діяльності О. М. Леонтьєва 4.Українська психологічна школа та концепції особистості	8	2			5	1	
Разом за модулем 1	68	12	8	8	34	6	20
Змістовий модуль 2.							
Психологічна характеристика особистості							
Тема 1. Ідивідні властивості особистості та їх роль у розвитку особистості 1. Концепція психоенергетичної цілісності людини 2. Людська психіка і психічне 3. Біопсихічна підструктура особистості	12	2	2	2	5	1	РМГ/5
Тема 2. Особистість в соціогенезі. 1. Соціогенетичні джерела розвитку особистості 2. Порівняльні дослідження особистості в різних культурах 3. Особистість та соціальна група. Соціалізація особистості 4. Дослідження особистості в етнопсихології. Національний характер	12	2	2	2	5	1	РМГ/5
Тема 3. Персоногенез особистості. Індивідуальність особистості та її життєвий шлях 1. Загальна характеристика індивідуальності. Особистісна зрілість. Психічне здоров'я 2. Особистість та характер.	13	2	2	2	5	2	РМГ/5

Акцентуації характеру. 3. Життєва стратегія та життєва позиція особистості 4. Психологічний захист та копінг-стратегії особистості							
Тема 4. Розвиток і формування особистості 1. Психологічна активність людини як основа еволюції її особистості 2. Характеристика понять «розвиток» і «формування» особистості 3. «Я -концепція» особистості.Самосвідомість та самооцінка	15	2	2	4	5	2	РМГ, ДБ/5
Разом за модулем 2	52	8	8	10	20	6	20
	Види підсумкових робіт						Бал
	Модульна контрольна робота (МКР1+МКР2)						30+30=60
Всього годин/ Балів	120	20	16	18	54	12	100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання

1. Етичні аспекти психологічного дослідження особистості.
2. Вимоги до психологічної теорії. Критерії оцінки теорії особистості.
3. Диспозиційний напрямок в теорії особистості.
4. Підхід до особистості з позиції факторного аналізу.
5. Г. Олпорт: диспозиціональна теорія особистості.
6. Факторна теорія особистості: Дж. Гілфорд. П’ятифакторна модель особистості.
7. Структурна теорія рис особистості Р. Кеттела
8. Теорія типів особистості Г. Айзенка
9. Основні принципи транзактного аналізу Е.Берна.
10. Психосинтез: Роберто Ассаджіолі
11. Трансперсональна психологія: Станіслав Грофф

12. Курт Левін та теорія поля. Гештальт-психологія
13. Тенденції розвитку сучасної психології особистості.
14. Можливості психологічної діагностики структури особистості
15. Психотерапія як спосіб особистісного зростання сучасної людини
16. Основні етапи історії досліджень особистості.
17. Системна асиметрія становлення макрохарактеристик людини як умова особистісного розвитку
18. Стадії особистісного розвитку людини
19. Розвиток та еволюція особистості
20. Психічне здоров'я особистості та його критерії.
21. Жіночі теорії особистості.
22. Вільгельм Райх та психосоматика
23. Анна Фрейд та постфрейдисти
24. Християнський персоналізм Е.Муньє
25. Р.Штейнер і М.Гендель: теософська традиція
26. Онтопсихологія А.Менегетті
27. Персоналістична психологія В.Штерна
28. Психологія свідомості Вільяма Джемса
29. Особистість в «описовій психології» В. Дільтея та Е. Шпрангера
30. Теорії особистості у французькій соціологічній школі.
31. Міжособистісна теорія психіатра Г.Саллівана.
32. Концепція українського персоналізму О.Ш.Кульчицького
33. Динамічна функціональна психологічна теорія особистості за К.К.Платоновим.
34. Психологічні типи особистості за Е.Кречмером.
35. Психологічні типи темпераменту за В.Шелдоном.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента

Вимоги викладача:

- обов'язкове відвідування навчальних занять;
- активність студента під час практичних занять;
- своєчасне виконання завдань самостійної роботи;
- виконання модульних контрольних завдань;
- відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені (незадовільні оцінки)

на консультаціях;

Не допустимо:

- пропуск занять без поважних причин;
- запізнення на заняття;

- користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (за винятком дозволу викладача при необхідності виконання певних завдань, передбачених навчальною дисципліною);

- порушення дисципліни;

- списування та плагіат.

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях та набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт. Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів): 5 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни. 3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні помилки. 1 бал – завдання виконане частково, допущені значні помилки. 0 балів – завдання не виконане. Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання. Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через гугл-форми. Оцінювання модульної контрольної роботи здійснюється автоматично і перевіряється викладачем. Проведення модульної контрольної роботи здійснюється після останнього практичного заняття модуля. Про час та термін виконання модульної контрольної роботи викладач повідомляє окремо та надсилає на електронні адреси посилання на гугл-форму. Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з тестових та творчих запитань. У студентів є одна спроба заповнити та надіслати форму для оцінювання. Відповіді на поставленні питання слухачів повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки. Контрольна робота оцінюється оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, індивідуальний план, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика щодо академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога (<http://nsj.gov.ua/files/1448287570%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.docx.pdf>);
- Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності (плагиат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.

Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагиату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування (наприклад, програма Kahoot).

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

V. Підсумковий контроль

На іспит виносяться основні питання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

Форма проведення іспиту – усний екзамен.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН

1. Психологія особистості як наукова і навчальна дисципліна
2. Комплексний підхід до вивчення особистості
3. Диференціація понять «індивід», «особистість», «індивідуальність»
4. Методи дослідження особистості.
5. Етичні аспекти психологічного дослідження особистості
6. Вимоги до психологічної теорії. Критерії оцінки теорії особистості.
7. Психоаналітична теорія З.Фрейда.
8. Загальні положення індивідуальної теорії особистості А. Адлера
9. Аналітична психологія К. Юнга
10. Егопсихологія та пов'язані з нею напрямки в теорії особистості: Карен Хорні, Ерік Фромм, Ерік Еріксон
11. Загальна характеристика диспозиційного напрямку в психології особистості.

12. Диспозиційна теорія особистості Г. Олпорта.
13. Структурна теорія рис особистості Р. Кеттела
14. Теорія типів особистості Г. Айзенка.
15. Класична теорія зумовленості І.Павлова та її подальший розвиток.
16. Біхевіоризм Дж.Уотсона та Скінера. Біхевіоральна стратегія вивчення особистості.
17. Стимул-реактивна теорія особистості: Дж. Доллард та Н. Міллер.
18. Основні принципи трансактного аналізу Е.Берна.
19. Психосинтез: Роберто Ассаджіолі
20. Трансперсональна психологія: Станіслав Грофф
21. Гуманістична теорія А. Маслоу
22. Феноменологічна теорія К. Роджерса
23. Особистість в логотерапії В. Франкла
24. Екзистенційна психологія Р. Мея
25. Загальна характеристика когнітивного підходу
26. Теорія розвитку мислення Ж. Піаже
27. Теорія особистісних конструктів Дж. Келлі
28. Теорія поля К. Левіна. Гештальт-психологія.
29. Соціально-когнітивна теорія особистості А. Бандури
30. Теорія соціального научіння Дж. Роттера.
31. Психологія свідомості В.Джемса
32. Особистість в «описовій психології» В. Дільтея та Е. Шпрангера
33. Теорії особистості у французькій соціологічній школі.
34. Загальна характеристика поглядів вітчизняних вчених на структуру особистості.
35. Концепція «людиназнавства» Б. Г. Ананьєва
36. Культурно-історична теорія Л. С. Виготського
37. Особистість у теорії діяльності О. М. Леонтьєва
38. Українська психологічна школа та концепції особистості
39. Людська психіка і психічне
40. Біопсихічна підструктура особистості .
41. Соціогенетичні джерела розвитку особистості
42. Порівняльні дослідження особистості в різних культурах.
43. Дослідження особистості в етнопсихології. Національний характер.
44. Характер, акцентуації характеру, клінічна типологія характерів, невротична особистість)
45. Психологічна активність людини як основа еволюції її особистості.
46. Поняття спрямованості особистості.
47. Мотивація в структурі особистості. Теорії мотивації.
48. Поняття свідомості та самосвідомості особистості. «Я -концепція» особистості
49. Самоповага та самореалізація особистості
50. Соціалізація особистості. Особистість та група.
51. Діяльність як прояв активності особистості
52. Емоції та почуття, їх роль в активності особистості
53. Психічне здоров'я особистості.
54. Факторна теорія особистості: Дж. Гілфорд. П'ятифакторна модель особистості.
55. Психотерапія як спосіб особистісного зростання сучасної людини.

- 56. Основні етапи історії досліджень особистості.
- 57. Стадії особистісного розвитку людини
- 58. Психічне здоров'я особистості та його критерії.
- 59. Вільгельм Райх та психосоматика
- 60. Психологія свідомості Вільяма Джемса

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Обов'язкова література

1. Копець Л. В. Психологія особистості: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 460 с.
2. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 240 с.
3. Максименко С.Д. Психологія особистості / С.Д. Максименко, К.С.Максименко, М.В.Папуча – К. : Видавництво ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.
4. Столяренко О.Б. Психологія особистості [курс лекцій та практикум] : навч. посіб. / О. Б. Столяренко. - Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори - 2006», 2011. - 200 с.
5. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб.: 2002. – 608 с.

Додаткова література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.
2. Асмолов А. Г. Психология личности: культурно-историческое понимание развития человека. – М.: Смысл: Издательский центр «Академия», 2007.– 528 с.
3. Божович Л.И. Психологические закономерности формирования личности в онтогенезе // Вопросы психологии. 1976, № 6. – С. 45-53.
4. Братусь Б.С. Аномалии личности. – М.: Мысль, 1988. - 303 с.
5. Крейн У. Теории развития. Секреты формирования личности. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 512 с.
6. Леонгард К. Акцентуированные личности. Пер. с нем. – К.: Вища шк., 1989. – 375 с.14. 1983. – 255 с.
7. Маслоу А. Психология бытия: Пер. с англ. – М., 1997.
8. Морено Я. Психодрама: Пер. с англ. – М., 2001.
9. Мэй Р. Любовь и воля: Пер. с англ. – М., 1997.
10. Мясищев В.Н. Личность и неврозы. – Л., 1960.
11. Олпорт Г.В. Личность в психологии: Пер. с англ. – М., 1998.
12. Психология личности в трудах отечественных психологов. Хрестоматия / Сост. Л.В. Куликов. – СПб., 2000.
13. Психология развития от рождения до смерти. Полный курс психологии развития / Под ред. А.А. Реана. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2005. – 416 с.
14. Роменець В.А. Історія психології ХІХ – початку ХХ століття: Навч. Посібник. – К., 1995.
15. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2001. – 720 с.
16. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии: Пер. с фр. – М., 2000.
17. Столин В.В. Самосознание личности. – М., 1983.
18. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
19. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. – М., 1989.

- 20.Фрейд З. Психология бессознательного: Сб. произведений / Под ред. М.Г. Ярошевского. – М., 1990.
- 21.Фрейд З. Толкование сновидений. – Ереван, 1991.
- 22.Фрейд З. Три очерка по теории сексуальности. – М., 1990.
- 23.Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. – М., 1995.
- 24.Фромм Э. Душа человека: Пер. с нем. – М., 1992.
- 25.Хорни К. Наши внутренние конфликты. Конструктивная теория невроза // Психоанализ и культура. – М., 1995.
- 26.Хорни К. Невротическая личность нашего времени. Самоанализ. – М., 1993.
- 27.Эриксон Э. Детство и общество. – Обнинск, 1993.
- 28.Юнг К.Г. Архетип и символ: Пер. с нем. – М., 1991.
- 29.Юнг К.Г. Либидо, его метаморфозы и символы: Пер. с нем. – СПб., 1994.